

Сайтът **Държавна сигурност.com** представя доклад на **Мейнард Барнс**, първият **официален американски представител в България след 9 септември 1944 г.**, за политическата ситуация в страната три години по-късно – през 1947 г.

Архивният материал е ценен източник за обстановката и събитията от това време и гледната точка на пълномощия министър за мястото и ролята на България, както и политиката на САЩ към една от страните попаднали под съветска окупация.

Сайтът благодарни на **Красен Станчев** за предоставения документ и за уводните бележки към него.

Уводни думи на публикатора

„Докато мисловно не вникнем в онова, което сме, никога няма да принадлежим на онова, което ще бъде” – казва един колега от Фрайбургския университет.

Ние – рядко употребявам първо лице множествено число с такава увереност – не мислим задълбочено за онова, което сме. Честваме не деня, в който формално сме добили националната независимост, а деня, в който националната ни мечта се е привиждала осъществена.

Историческото ни чувство е пронизано от въображение – факт, достоен за умиление, съжаление и внимание.

⋮

Дъното с исторически опорни точки е подвижно, за мнозина – не съществува. Всяко статукво – историческо, икономическо, политическо – се гради върху обществената забрава. Ние не знаем какво сме забравили и какво следва да простим. Няма статукво, оттласквайки което да търсим принадлежност към онова, което ще бъде.

Публикуваният поглед е външен. Той е огледало. В него се промъкват очертания, подозирани за съдбовни, например предопределенията на Ялтенските спогодби, от които дори – може би – е имало друг изход.

Текстът е открит и предоставен от Мартин Заимов, който работи с Института за пазарна икономика върху една реконструкция на българските опити за стопанска модернизация, случила се сега и през последния век и половина. Имам позволенията да напиша тези уводни думи. Ако се съди по архива на Националния военен колеж и цитиранията, докладът на Мейнард Барнс е почти неизвестен.

Красен Станчев

Актуалната ситуация в България*

Стенограма на доклад на Мейнард Б. Барнс, изнесен в Националния военен колеж във Вашингтон на 3 юни 1947 г., разсекретен на 19 октомври 1977 г., след това отново засекретен и впоследствие повторно разсекретен.

Какво представлява България в координатната система на американските интереси? Защо България е важна за нас? Преди да отговоря на този въпрос, бих искал да напомня на руската пропаганда фраза, че България никога не е изпитала що е това демократично правителство в смисъла, който влагаме на Запад. Е, това не е нищо повече освен руска пропаганда. Аз бях в България от 1930 г. до 1934 г., поради което имам лични впечатления за това, което ставаше там по време на стария режим.

Според обичайния начин, по който се управлява в България, държавният глава формира ново правителство в момента, в който сметне, че старото е загубило популярността си, и за да може новото правителство да бъде негово, прави си избори. През 1931 г. тази формула беше приложена и за учудване на онези, които тогава подкрепяха руската гледна точка, управляващото правителство претърпя убедително поражение и на власт дойдоха земеделците. Вярно е, че тогава нямаше парламентарно правителство, каквото познаваме от Англия, или републиканско правителство, каквото познаваме в Съединените щати. Въпреки всичко по това време в България съществуваше парламентарна форма на управление, което даваше възможност на средния българин да притежава достатъчна доза самоуважение и да вярва, че е човешко същество, а не животно.

Та защо България е важна за нас? Това, което ще кажа, са лични мнения. Те не са официално приети от Държавния департамент. Мисля, че там си дават сметка за тях, а и не само там. България е много лесно изчислима страна, тя се вписва в международната картина по много прост и директен начин. Разположена е на подстъпите към Егейско море. Русия винаги е искала да я притежава по тази причина. Тя почти я получи през 1878 г. Русия мисли, че окончателно я е получила сега.

В началото, когато пристигнахме в България с генерал Крейн, ние често се срещаме с ген. Бирюзов, тогава командващ офицер от руска страна и руски заместник-председател или действащ председател на Контролната комисия. Често отивахме в моята вила извън града и обядвахме, което означава, че разговаряхме на маса от четири следобед до седем и половина вечерта. Аз не знам дали разговорите ни са имали когато и да било някакъв особен смисъл.

Вероятно по онова време ние сме били много наивни – струваше ни се, че имат смисъл. Това бяха искрени разговори и един ден той ми каза: *“Барнс, защо вие сте настроени толкова враждебно по отношение на Русия и нашите интереси в България?”*

Аз му казах:

“Не мисля, че това е правилната формулировка. Не че съм враждебно настроен, но нека ви разкажа нещо от личния си опит.”

Тогава аз му разказах как напуснах Париж през 1941 г. и след като стигнах до Съединените щати, заминах с ген. Боунстийл за Рейкявик. *“Ако вие сте прекарвали шест месеца в Рейкявик, вие ще разберете колко дълбоки трябва да бъдат моите чувства.”*

Ние трябваше да отидем там, понеже търсихме начин да се пренесем през Атлантика. От Рейкявик аз потеглих към Дакар – трябваше да намерим начин да прекосим Средиземно море.

“И ако вие сте прекарвали 14 месеца в Дакар, както аз, вашите чувства ще бъдат толкова дълбоки, колкото и моите,”

казах аз. Казах му, че отидохме в Дакар, за да организираме въздушна база.

Това се налагаше, понеже, за да стигнат нашите самолети необходимите цели в тази война, трябваше да ги пратим до Майями, после надолу през Карибските острови, най-накрая в Натал, което означаваше да се строят летища по цялата линия, в места като Парамариго, в джунглата. Казах му: *“Генерале, всичко това ни се струпа на главата, понеже Италия беше прерязала Средиземно море на две. Какво по дяволите ще ни се случи сега, когато Русия прави същото и когато вие затова именно сте в България? Ето, сега вече ви обясних какви и защо са моите чувства.” Той не отрече*

ниeto дума, само каза: "Вероятно отсега нататък ние ще се разбираме по-добре."

Около шест месеца по-късно, след като междувременно не бяхме се виждали, аз го срещнах в местен политически клуб. Тогава вечеряхме и той ми каза: *"Барнс, защо не продължаваме онези беседи, които водихме преди?"*

Отвърнах му:

"Генерале, от нашия последен разговор вие не сте проявили никакво желание да беседваме."

Той отвърна:

"Трябва да ги подновим."

Мисля, че го видях след това два пъти до май 1946 г., когато го оттеглиха. Върна се обратно през юни, понеже Димитров, комунистическият лидер, се опасяваше, че без Бирюзов той няма да се справи толкова добре. Той се върна през юни 1946 г. и до момента, в който аз напуснах на 26 април т.г., повече не го видях, освен спорадично на някой коктейл.

Та мисълта ми е, че България е важна за нас главно поради Източното Средиземноморие. Българите го разбират. Малките страни са осъзнали, че велики сили като Съединените щати много често не са способни да си вземат поука. Всеки път, когато се оплакваш на българите от тяхната задкулисна подкрепа на Русия, докато открито се правят, че се стремят да са с нас, те разказват една стара българска аксиома – когато големите коне в обора започнат да се ритат, обикновено само малкото магаре го отнася. Те винаги гледат на себе си като на малко магаре. Точно тук се крие другото обяснение за това защо България е важна за нас.

България се е появила благодарение на конфликт между велики сили. Цялото ѝ съществуване е било свързано с конфликт между велики сили. Българите възприемат подобни неща като естествени. Понякога Държавният департамент изразява своите опасения от евентуална намеса във вътрешните работи на страна като България. Но в историята на тази страна никога не е имало момент, когато някаква велика страна не се е намесвала в нейните вътрешни работи. Ако изобщо доживеем такъв момент, българските политици ще си помислят, че повече няма основание да бъдат политически фигури. Намесите при тях са нещо естествено.

Три са крайъгълните камъка на ситуацията в днешна България – освен очевидния, присъствието на руснаците, на руската армия. Първо, там има седем милиона души трудолюбиви хора, от славянски произход с проруска традиция, които работят от изгрев до залез, опитвайки се да си осигурят прехраната. Второ – има комунистическа партия,

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 14 Юли 2011 14:00

която представя само малък сегмент от българите. Тя е една от най-старите и вероятно най-добре организираната комунистическа партия в Европа, появила се в края на XIX век и имала възможността да се развива легално достатъчно дълго време.

Ръководена и организирана от изключително способни хора, днес тя има пълната подкрепа на Русия зад гърба си. И трето, българският проблем, като проблем между САЩ и Русия, не би трябвало да е трудно разрешим, ако към него се подходи с определена доза искреност и добра воля. Да се иска това от страна на Русия обаче е прекалено много. Например ние – Съединените щати – започнахме преговорите за примирие с България. Започнахме ги през август 1944 г. Ние бяхме тези, които доведоха България до точката, в която страната търсеше примирие. Руснаците бяха все още на стотици мили. Ние с англичаните бомбардирахме София – не до основи, но разрушихме 25 на сто от града.

Ние не мислехме тогава за Русия или поне тогава не знаехме за руснаците толкова, колкото знаем днес, затова и не форсирахме прекалено нещата. Но когато руснаците осъзнаха, че ние водим преговори, те дръпнаха напред много бързо и на 9 септември руските сили влязоха в България и Русия каза: *“Ние поемаме преговорите.”*

Те ги поеха и на 18 октомври примирието беше повече или по-малко готово. Не мисля, че ще прозвучи прекалено критично по отношение на Департамента на войната или на Департамента на флота, или на Държавния департамент, ако кажа, че нито едно от трите ведомства не следеше преговорите с какъвто и да било интерес или с някаква по-особена (разузнавателна) информация. Така се получи, че бях тук, когато се точеха тези преговори. Наоколо кръжаха телеграми, някой от Обединеното командване можеше да дойде, да ги отнесе обратно и след две седмици възможно бе да има отговор, а можеше и да няма изобщо.

Чърчил и Идън най-накрая отидоха в Москва, понеже нещата се проточваха. Чърчил се опитваше да се споразумее по време на първия период на примирието, т.е., докато приключат военните действия в Германия, руснаците да “командват парада”, но след това нещата да се променят към по-добро. Чърчил обаче невероятно ни предпази. Той каза, че няма да подпише примирието, докато българските сили не напуснат Западна Тракия.

Едва през февруари 1945 г. ние осъзнахме колко прав беше старецът, понеже на десетия ден от септември нашият лоялен съюзник, след като се споразумя с нас, че Гърция няма да загуби територия в полза на България, понеже Гърция беше съюзник, а България – противник, та нашият лоялен съюзник в лицето на ген. Бирюзов заповяда на българската армия да се разгърне по цяла Западна Тракия – *“сега е моментът да си осигурите тази територия завинаги с пълната подкрепа на Русия”*

. Това е документиран факт. И Чърчил каза:

“Ние няма да подпишем примирие, докато тези войски не излязат оттам. И това означава, че е необходима междусъюзническа комисия, която да отиде и да удостовери, че те наистина са напуснали.”

Успяхме да създадем такава комисия.

През януари Бирюзов каза, че е дошло времето за федерация на южните славяни, след като много преди това нашите три страни се бяха споразумели, че няма да има такава федерация. Влакът беше готов да потегли в полунощ. Петимата министри, които трябваше да отидат и да подпишат с Тито, си бяха опаковали багажа и той бе качен на влака. За щастие Москва в последния момент каза: *“Добре, нашите отношения със Съединените щати и Великобритания са такива, че сега не е време да ги обтягаме.”* Никога Русия не е проявявала добра воля по отношение на нас в България.

Но да се върна към фундаменталните фактори на българската политическа ситуация. Те налагат тясно интегриране на българската външна политика с руската външна политика. Това се подразбира. Също така е очевидно, че с добре организирана и дисциплинирана партия като комунистическата никакво правителство, в което комунистите не играят съществена роля, няма да просъществува дълго. От друга страна, има седем милиона българи, които хич не мечтаят, а напротив, яростно се съпротивляват на какъвто и да било конумнистически режим. Сега си мисля, че ако руснакът е честен и искрен, той би трябвало да признае, че изхождайки от тези три факта, нещата в България могат да бъдат доведени до такова състояние, което да не предизвика конфликти между Съединените щати и Русия. Но, за съжаление, България е само една точка по пътя, който Русия поема към Източното Средиземноморие.

В Държавния департамент често са ме питали защо в България сме в такова затруднено положение. Мисля, че понеже сами не знаехме как да бъдем полезни на себе си. От гледна точка на Вашингтон не бе целесъобразно да правим каквото и да било. По време на първия период на примирието, т.е. до поражението на Германия, винаги се държеше на тезата, че споразумението, постигнато в Москва, не ни позволява да заемем силна позиция. Този период продължи достатъчно дълго – точно толкова,

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 14 Юли 2011 14:00

че когато настъпи вторият период, на Русия ѝ бе станало навик да ни шамаросва и тя продължи да го прави. Ген. Крейн, а по-късно ген. Робъртсън и аз лично горчиво се оплаквахме. Нямам предвид, че Държавният департамент като цяло не реагираше, но там имаше определени хора, които ми отговаряха: *“От злото винаги се ражда добро. □ Бъдете спокойни.”* □ През септември

1946 г., на Парижката конференция, аз обвиних един джентълмен в подобни мисли. Ужасното бе, че той ми каза:

“Аз все още вярвам в това.”

Той седеше във фотьойл, тапициран с копринена дамаска, в прекрасна стая в хотел “Морис”, също тапетирана с коприна, и пушеше лула. Казах му:

“За вас няма нищо нередно да седите в този фотьойл и да философствате, но чудовищно е да си помисли човек за стотиците хиляди, които трябва да страдат, понеже вие си седите тук и вярвате в това, което вярвате. □ И не само страдат, но и биват убивани.”

Той ме погледна и каза:

“Не мисля, че имате каквото и да било право да ми казвате подобно нещо.”

Има обаче намини да се изградят отношенията с Русия. Или поне това ми подсказа опитът от България. Изборите бяха определени за август 1945 г. Те бяха много добре подготвени, всичко бе подредено. Онези от нас, които бяхме в България, решихме, че Съюзническата контролна комисия е нещо като независимо тяло, международна организация, създадена да функционира в известна степен самостоятелно. Затова повдигнахме въпроса за тези избори. От Вашингтон отговориха: *“Добре, това е международен въпрос.”* □

И ние продължавахме да викаме по площадите, че изборите няма да се състоят. Това стана предмет на обща дискусия. Ще се състоят или няма? Три нощи преди датата англичаните и ние написахме писмо до ген. Бирюзов, настоявайки този въпрос да се разгледа. Беше ни определена среща – за учудване на англичаните и американците, около осем часа вечерта. Тя продължи до пет и половина сутринта. Това беше типично руска среща.

Влязохме всички и ген. Бирюзов седеше на късата страна на дълга маса. Той каза: *“Раз бира се, трябва да бъде делови”*

, след което се обърна към ген. Крейн:

“Генерале, знаем нещо за вашата страна и за това колко обичате да сте делови, следователно необходима ни е програма. □ Трябва да имаме дневен ред. □ Предлагам

следния дневен ред: първо, демократичен ли е избирателният закон? Второ, прилага ли се законът по демократичен начин?”

Дневният ред бе приет. През по-голямата част от заседанието говореше руският политически представител, който монотонно изчиташе купища бумажки. Имаше цял вързоп от вестници. Седеше и четеше статии от българския печат, за да докаже колко демократичен е избирателният закон и колко правилно се прилага. А около пет часа ген. Бирюзов, мислейки, че вече ни е довършил, каза:

“Смятам, че трябва да направим някакъв извод... Аз като председател на Съюзническата контролна комисия ще сумирам резултатите от дискусиата. Те са: първо, никой не е успял да докаже, че законът не е демократичен; второ, никой не е успял да докаже, че законът се прилага по недемократичен начин.”

Опасявах се от нещо подобно, което ме накара да направя своята забележка. Казах:

- Генерал Бирюзов, нямам възражения думите ми да се протоколират. Вие сте председател на Съюзническата контролна комисия. Вие сега говорите не само от името на Русия, но и от името на ген. Крейн, и от името на ген. Оксли (британският представител). Вие обаче не говорите от името на представителя на Съединените щати в България и аз не мога да приема такова заключение.

- Добре, но такова е крайното заключение.

- Съжалявам, не е такова. Аз настоявам да се протоколира моето мнение като представител на американското правителство по отношение на това какви трябва да бъдат заключенията от срещата.

- Добре, какво е Вашето мнение?

- Генерале, избирателният закон наброява петдесет и шест хиляди думи. От всяка от тях, от първата до последната, ми се повдига. Това е моето заключение за избирателния закон и ако не ми вярвате, аз съм напълно готов сега, веднага, да повърна върху добре лъснатия ви черен ботуш.

- Вие настоявате това да бъде протоколирано?

- Да, настоявам.

- Тогава, в създалата се ситуация, срещата приключи. Ще телефонирам в Москва и когато имам отговор, ще я възобновим.

Той стана и отмарширува. На следващия ден дискусиата по въпроса ще се състоят ли избори, или няма, се разгоря с още по-голяма сила и всички ние, т.е. англичаните и

американците, имахме усещането, че сме изгубили играта. Около седем и половина вечерта ни се обади по телефона. *“Генерал Бирюзов би искал да види всички ви в осем часа.”* В осем всички отидохме на същото място. Генералът ни посрещна много студено, не се ръкува с никого, изправи се начело на масата и ни покани да седнем. Седнахме, а той остана прав. *“Господа, имам да направя съобщение. Решено е да се отложат изборите.”* Тогава той се усмихна, обърна се към мен и каза: *“Господин, Барнс, plus de vomit (няма да повръщате), нали?”* После донесоха водка и той беше изключително приветлив.

Два дни по-късно лидер на комунистите в България дойде при мен и ние разговаряхме два часа. Комунистите бяха ужасно разстроени. Цола Драгойчева, по това време – изтъкната комунистическа фигура, неописуемо убедена в собствената си способност да се справя с всичко – дойде в моя офис разстроена, несигурна. Смесът на това, което трябваше да каже, беше: *“Ако допълним закона, ще възразявате ли да проведем изборите някъде през ноември?”* Това ще даде на опозицията достатъчно време за предизборна кампания.” Това беше нейният начин на мислене. Е, те не промениха закона и изборите бяха насрочени за 18 ноември – по начин, който комунистите са свикнали да провеждат избори.

Защо? Аз не познавам достатъчно добре военната материя. Моето усещане е следното: когато ни шамаросат с цялата сила, която опонентът притежава, ние не притежаваме достатъчна бързина, за да отвърнем по какъвто и да било начин. Когато ние правим пробив, след като сме натрупали сила и кураж да го направим, тогава ние не можем да оползотворим пробива.

Последният разговор, който имах, преди да напусна България, бе със сегашния министър на външните работи, които по времето около отлагането на изборите през 1945 г. беше министър-председател. Сред многото обсъждани въпроси той ме попита: *“Барнс, има нещо, което не съм в състояние да разбера. Вие подкрепихте отлагането на изборите. Защо, за Бога, не наложихте със сила моята оставка или оставката на моето правителството?”*

Казах му:

“Ще ви отговоря истината. Не експлоатирахме пробива, понеже дванадесет часа преди благоприятното решение един от онези в Държавния департамент, които вярват, че от злото винаги се ражда добро, прати телеграма, в която питаше: “Какво правите, по дяволите?” Не е необходимо да се отива толкова далеч, че да се сваля правителството. Наистина не е необходимо да се стига до крайности и да се отлагат изборите.”

Получих тази телеграма точно два часа преди да отида на срещата, на която Бирюзов съобщи, че изборите се отлагат. И въпреки всичко Съединените щати и Великобритания, особено Съединените щати, постигнаха невероятно много в България. По време на първите избори, онези от 1945 г., опозицията отказа да участва, което беше единственият начин за самозащита, който можеше да използва. Година по-късно избори се проведеха отново. Ние казахме на опозицията – имайки предвид колко трудно е да защитаваш някого извън играта – *“Направете нещо. Покажете се и влезте в сблъсък. Ние ще ви окажем цялата морална подкрепа, на каквато сме способни.”* Оказахме я и там се появи опозиция от стотина депутати в 460-местен парламент.

За щастие това е опозиция, на която не може да се лепне етикетът “фашистка”. Тя няма нищо общо със стария режим. Тримата лидери на опозицията бяха трите водещи фигури при създаването на отечественофронтовското правителство, на което Русия си даде благословията. Русия никога не можа да ни го прости. Ние взехме някои от нейните хора и ръцете на руснаците бяха до известна степен вързани. Опозицията произхожда от група, която не може да бъде осъдена от Русия без Русия да произнесе присъда срещу самата себе си.

Това, което лидерите на опозицията бяха в състояние да изрекат и направят в парламента, изключително контрастира с всичко, което е в състояние да направи опозицията в другите сателитни страни. Това е храбра опозиция. Тя се роди не само благодарение на нашата морална подкрепа. Тя стана възможна благодарение на доблестта на онези лидери и понеже ние бяхме готови да им окажем морална подкрепа.

Сред присъстващите тук сигурно има хора, които ще кажат, че не е правилно дипломат да бъде акредитиран към опозицията. Че дипломат се изпраща в дадена страна, за да движи отношенията с правителството. Аз поставям под съмнение подобна гледна точка. Правителството е Русия. Как може представителят на Съединените щати, акредитиран в България, да развива отношенията с Русия в полза на Съединените щати? По силата на стеклите се обстоятелства нашите представители в сателитните държави са и ще бъдат за дълго в бъдеще акредитирани към опозицията и ако откровено приемем това положение, ще увеличим моралната подкрепа, която можем да окажем на наши съмишленици.

Дипломатията традиционно се смята за изкуство и монопол на т. нар. джентълмени, ако използваме това понятие в тесния му смисъл. Русия промени много неща. Разбира се, и самата дипломатия се промени. Преди се смяташе за нередно да си в контакт с опозицията. Дипломатът трябваше да е нещо като лакей на министъра на външните

работи и министърът беше този, който “превеждаше” всичко. В сателитните страни задачата на министрите на външните работи е да ни заблуждават. Повечето от тях имат бекграунд, който им позволява да водят диалог с нашите възгледи. Властта, която управлява страната в момента, чувства, че подобни хора могат по-лесно да ни заблудят. Когато ние изразяваме нашите възгледи или възгледите на нашето правителство на външния министър или на Външното министерство, тези възгледи се предават на хората, които управляват страната, с премълчани подробности, а после реакцията на хората, които управляват страната, ни се предава обратно също с премълчани подробности. Дипломатията, поне в Източна Европа, вече не се свежда до контакти с Външно министерство.

Това, което трябва да се прави, е да се намерят няколко души, които реално управляват страната, да се избягва Външно министерство, като напаст и да се отива с възгледите, които трябва да изразиш, направо при хората, на които тези възгледи са най-омразни. Поне си казал на типа, който управлява, какво мислиш или какво мисли твоето правителство. Той, от своя страна, също не крие нито йота от своята реакция, когато ти обяснява колко недопустима и крайно глупава е твоята позиция. Но независимо от всичко, докоснал си се поне отчасти до действителността, докато, ако следваш старите формални процедури на дипломатията, виташе някъде в облаците.

Освен това, когато човек казваше нещо – все едно, че трябваше да шепти. Ако трябва да стигнеш с дипломатия някъде в Източна Европа днес, ти не трябва да говориш, трябва да крещиш и да го правиш не в коридорите на Външно министерство, а на най-многолюдния площад или от най-високия покрив. Викаш колкото сила имаш, понеже нямаш друг начин да кажеш на когото и да било какви са твоите възгледи, освен да го сториш директно на човека, към когото се обръщаш. Пресата изцяло те пренебрегва. В крайна сметка, всичко се свежда до следното: моралната подкрепа е като че ли единственото нещо от положително естество, което можем да предоставим, и ако тя се предоставя настойчиво, тя ще има огромен ефект. Аз говоря само за България, понеже не познавам ситуацията в другите страни. Българският народ притежава огромно мъжество. Единственото, което тези хора очакват, е някаква добра новина, нещо, което да ги подкрепя в момента.

Тук бих искал да кажа няколко думи за нашата информационна програма. Мисля, че тя е великолепна, обаче, когато те бият, оковават в белезници и ритат, не ти олеква особено от информации за културните аспекти на американския живот. На българите изобщо не им е интересно, да речем, какво се пее в кълтри песните, когато трябва да оказват съпротива. Това, от което се интересуват, е какво мисли и прави правителството на Съединените щати по един или друг въпрос. Отговорът, който г-н Маршал даде на нападите на Молотов срещу Дийн Ечесън, бе истински шедьовър, но

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 14 Юли 2011 14:00

правителството на Съединените щати по някакви причини не намери куража да го излъчи по "Гласа на Америка" на български. Ако всеки ден хората от Източна Европа можеха да имат допир с някаква новина, която да поддържа вярата им, в бъдещето, те ще се погрижат за себе си. Те изключително вярват в Съединените щати и знаят, че няма друг, към когото да се обърнат за съдействие в борбата им против деспотичната власт.

Понякога сме склонни да реагираме по следния начин: *"Добре, но тези хора не отвърщат на направеното за тях. Те не са благодарни."*

Не мисля, че имаме каквото и да било право да очакваме от тях да са благодарни. Не е присъщо на човешката природа на първо място да си благодарен. Мисля, че нашата нагласа трябва да е по-друга. Трябва да живеем по начина, по който смятаме, че е правилен, без да се тревожим от критицизма на ближния. Нека не се притесняваме от неспособността на ближния да ни бъде благодарен за това или онова. Нека си кажем: това е начинът, по който ние искаме да живеем, и ние вярваме, че светът би бил едно по-добро място, ако имаме възможността да живеем по своя начин. Силата на руснаците е във факта, че те притежават абсолютната вяра, че ако тяхната система бъде наложена, без значение как, с цената на милиони и милиони гладувачи, или с бъдеща война, то светът ще бъде по-добро място за хората. И, по дяволите, ние би трябвало да имаме абсолютно същото убеждение, без да се тревожим дали този или онзи народ ни е благодарен, че вършим едно или друго.

Ще ви дам пример за това колко убедени са руснаците в своето. В един от първите разговори с Бирюзов ние говорихме за Съединените щати. Той ми каза доста неща за САЩ, понеже беше чел книгите на Иля Еренбург. Аз му отвърнах:

- "Генерале, не искам да ви засягам, но къде, по дяволите, щеше да бъде Червената армия днес, ако не бяха триста и осемдесетте или четиристотинте хиляди камиона, произведени в Америка и предадени на вашата армия? Вие все още можете да стоите, потънали в калта, на триста мили западно от Сталинград. И защо трябваше да ги получите от нас? Какви са вашите производствени възможности? Какви бяха те преди войната? Какви са те сега и какви ще бъдат след войната?"

- "О, аз съм съгласен с Вас, г-н Барнс. По отношение на производството вашата страна е наистина удивителна. Погледнете "Форд", "Дженерал мотърс"... Но помислете, г-н Барнс, каква щеше да бъде вашата производителност, ако имахте нашата система..."

Предавам ви дума по дума случката. Той наистина вярваше в това, което говореше. Ако ние можехме да вярваме в това, което правим, в същата степен, в която са способни да вярват руснаците, аз не бих имал никакви опасения по отношение на това какво ще стане в крайна сметка в Източна Европа.

Бих искал да се спра на това по-подробно. Англичаните в различни периоди от своята история са демонстрирали изключителна проникателност. Англичаните са заигравали дълги години с един човек на име Метерних. Метерних се е опитвал да избегне всякакви безредици и англичаните са искали почти същото – да няма безредици, освен в местата, където те са искали да има безредици. Палмърстън е заигравал с Метерних, обаче Палмърстън е имал свои хора навсякъде в Северна Италия и всеки път, когато някой от тях е бил помолен да произнесе реч, той е ставал и единственото нещо, което е извършвал, е било да изрече: “Да живее италианският национализъм.” В крайна сметка революцията от 1848 г. избухва в Милано. За шест месеца тя се разпростира върху всички славянски провинции на Австро-Унгарската империя и с Метерних е свършено. Ето какво може да направи моралната подкрепа, когато хората притежават мъжество и силно национално чувство.

Знам, че Русия няма да бъде изхвърлена от Източна Европа от седем милиона българи. Освен тях обаче има и двадесет и два – двадесет и четири милиона поляци, които недолюбват Русия. И нещо повече – фактът, че тяхното правителство е доминирано от Русия, е по-убийствен за Русия, отколкото за приеманите от това правителство закони с явно комунистически оттенък. Някой ден, ако продължаваме да крещим: “Да живее италианският национализъм!”, както хората на Палмърстън, огънят ще пламне и ще премине от Балтийско до Егейско море по-бързо, отколкото навремето, през 1848 г., е обхванал славянските провинции на Австро-Унгарската империя.

Из дискусията по доклада на Мейнард Барнс

Джордж Кенън: Господа, ще започна дискусията с въпрос: имате ли впечатление (вие и вашите хора, г-н Барнс), че съветската секретна полиция играе съществена роля в управлението на България?

Мейнард Барнс: България наистина се управлява от това, което се нарича милиция. Милицията е изцяло ръководена от руската секретна полиция. Първо, тя бе организирана от тях. След това членове на руската секретна полиция бяха сложени на ключови постове. Не централното правителство решава, че, да речем, депутатът Кунев от опозицията е бил въввлечен в деяния, които могат да се използват. Решава го секретната полиция.

Нещата започват с ареста на Кунев, след което правителството се суети по повод на ставащото и най-накрая става известно, че секретната полиция е открила това и това за г-н Кунев. Правителството изглежда шашнато от информацията за стореното от г-н Кунев: "Това е ужасно!" "Ето доказателствата." Нещата се вършат по този начин. Също така повечето руски генерали, които имат политически функции, са полицейски генерали. Например Бирюзов в България – цялата му кариера е била в НКВД. Първата му функция в армията е била политически комисар...

Генерал Грюнтър: Вие споменахте Бирюзов като действащ председател. Кой беше номиналният?

Мейнард Барнс: Маршал (*Толбухин, в снегограмата името е заличено вероятно поради съображения за по-голяма сигурност, бел. Красен Станчев*). В тази връзка мога да ви разкажа една история. Когато изборите бяха отложени и се заформи цялата нервна атмосфера, Вишински пристигна в София и имаше разговори с опозицията. После си замина обратно и нищо не се промени.

Скоро след това Толбухин пристигна за първи път официално в България и аз трябваше да говоря с него на един прием. Той е много интересен, проницателен човек. Двамата говорехме встрани от по-голяма група. Аз казах:

□□□ *Маршале, вие сте тук отскоро и хората наистина се отнасят с ентузиазъм към вас.*□

Вишински влоши нещата. Той не помогна на Русия тук. Вие сте голямата фигура. Защо не направите нещо по въпроса?

- А вие какво предлагате?

- Защо не се срещнете с Петков?

- Мислите ли, че това ще е от полза?

- Да, мисля.

В този момент Бирюзов се присъедини от едната ни страна, а министърът – от другата. От учтивост се обърнах към тях и им казах, че обсъждахме ситуацията в страната и дали Маршалът, щом е тук, не би могъл да направи нещо за решаването ѝ. На което Бирюзов – обърнете внимание, разговаряйки със своя командир, той беше началник-щаб, когато Толбухин командваше Трета украинска армия – с енкаведешното си възпитание погледна маршала директно в очите и каза: *“Този въпрос бе уреден от г-н Вишински, когато беше тук.”*

В този момент министърът отчетливо произнесе:

“Да, Вишински затова и пристигна”

, след което Толбухин ме погледна с огънче в очите и каза:

“Виждате ли, Барнс, Вишински е решил проблема.”

Мот: Не бих искал да обяснявате подробно петдесет и шестте хиляди думи от избирателния закон, щом от тях ви се повдига, но щом по същия непроменен закон сто представители на опозицията са влезли в парламента, значи законът е имал някакви достойнства.

Мейнард Барнс: Достойнствата не са на страната на закона, а на страната на опозицията и на един милион и двеста хиляди българи, които имаха доблестта да гласуват за нея. Законът няма никакви достойнства. Той позволи на правителството да получи осемстотин хиляди гласа, които никога не е получило, в допълнение към осемстотинте хиляди гласа за опозицията, които бяха анулирани.

Капитан Блик: Днес по радиото бе съобщено, че вероятно Молотов е в Югославия, опитвайки се да уреди федерация на балканските държави, включително и Македония. Това включва ли и гръцка Македония?

Мейнард Барнс: Да. И това е изключително важен проблем. Прекарал съм осем години в Балканския отдел на Държавния департамент, тринадесет години на Балканите. Винаги съм чувствал, че южнославянска федерация – не балканска федерация, а на южните славяни – е неизбежна. На това, което преди познавахме като

Югославия, плюс България. Убеден съм в това. Борис, царят на българите, веднъж ми каза:

“Разбира се, моят интерес не е в това България и Югославия да изчезнат като отделни държави. Роден съм тук, тук съм израснал, цар съм. Може да не съм най-добрият, но познавам някои от проблемите. Обединението между България и Югославия е неизбежно. Нищо не може да го спре.”

И аз съм съгласен с това. Бедата е, че ако обединението стане под егидата на Русия, то ще е агресивен инструмент на руската политика против Турция и Гърция. Не инструмент за мир, а инструмент за война. Ние сме поставени в донякъде фалшива позиция от факта, че сама по себе си федерацията е нещо добро, но федерация под егидата на Русия е нещо лошо.

* Оригинално заглавие е: *Maynard Barnes, "The Current Situation in Bulgaria" (Lecture, National War College, Washington, D.C., 3 June 1947).*

Докладът е публикуван за първи път във в. "Култура", брой 15, 15 април 1994 г. Тогава публикацията е осъществена благодарение на Frierich-Naumann-Stiftung, Stiftung für liberale Politik.

Оригиналът е загубен при една смяната на офисите на Института за пазарна икономика, не може да бъде намерен в Интернет, но е цитиран няколко пъти като един от източниците за началото на Студената война. Текстът тук е възпроизведен по превода на в. "Култура", преводачът не е посочен, но доколкото мога да съдя по стила, той е Андрей Иванов.

Споменът за тази лекция дойде при четенето на неотдавна публикуваните основополагащи документи на Комитета за държавна сигурност (Държавна сигурност - структура и основни документи), документален сборник на комисията по досиетата, бел. ред.) и спомените на Петър Семерджиев.

US доклад: Актуалната ситуация в България*

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 14 Юли 2011 14:00

Благодаря на Копринка Червенкова за усилията текстът да бъде изровен от архивите на вестника. Позволил съм си да поправа няколко печатни и граматически грешки.
(Красен Станчев.)